

ÖZEL EĞİTİM ÖĞRETMENLERİNİN OTİZMLİ ÇOCUKLARLA İLETİŞİM YOLLARININ İNCELENMESİ

AN INVESTIGATION OF SPECIAL EDUCATION TEACHERS' COMMUNICATION STRATEGIES TO CHILDREN WITH AUTISM

Doç. Dr. Durmuş EKİZ
Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi,
İlköğretim Bölümü, Sınıf Öğretmenliği A.D., Söğütlü-Akçaabat /TRABZON
durmusekiz@yahoo.com

Zehra Duygu ŞAHİN
Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi, Söğütlü-Akçaabat /TRABZON
zduygu_sahin@hotmail.com

Öğr. Gör. Fatih CAMADAN
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Eğitim Fakültesi,
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilimdalı, Çayeli/Rize
camadan.fatih@gmail.com

ÖZET

Otizmlı çocuklarla iletişim yollarının araştırılması amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmanın yöntemi, daha çok nitel araştırmalarda kullanılan özel durum araştırma yöntemidir. Araştırmanın katılımcıları, amaçlı örnekleme çeşitlerinden uygun durum örnekleme yolu ile belirlenmiştir. Katılımcıları, Trabzon ve Samsun illerinde özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinde görev yapmakta olan farklı uzmanlık alanlarından beş öğretmen oluşturmaktadır. Araştırma verileri yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile elde edilmiştir. Bu amaçla, araştırmacılar tarafından altı açık uçlu sorudan oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Elde edilen veriler nitel analize tabi tutulmuş ve kategoriler altında sınıflandırılarak sunulmuştur. Araştırma bulgularına göre, otizmlı çocuklarla kullanılan iletişim yolları otizmlı çocukların özelliklerine göre değişmekte, kullanılacak iletişim yollarını otizmlı çocukların özellikleri belirlemektedir.

Anahtar Kelimeler: Otizm, Otizmlı Çocuklarla İletişim, Özel Eğitim, Özel Durum Yöntemi

ABSTRACT

The purpose of this study is to investigate the communication strategies to children with autism. A case study method, which is widely known in a qualitative research tradition, was chosen in the study. Purposive sampling is adapted in the study. The sample of the study consists of five teachers working at center of special education and rehabilitation. The data of the study were collected with a semi-structured interview form, which included six open-ended questions, prepared by the researchers. The data are processed by qualitative analysis and classified under the categories. Based on the data, communication strategies vary according to the characteristics of children with autism.

Keywords: Autism, Communication to Children with Autism, Special Education, Case Study Method

GİRİŞ

Dil, insan gelişimi ve yaşamının vazgeçilmez bir ögesidir. Bu öge, insanların birbirlerine bilgi, düşünce ve eğilimlerini aktarabilmelerine ve duygularını ifade edebilmelerine olanak sağlar (Saban ve Koçbeker, 2005). İletişim; bilgi üretme, aktarma ve anlamlandırma süreci olarak tanımlanmakta ve iletişimdeki bilgi akışının iki yönlü olması gerektiği savunulmaktadır. Bir bilgi kaynağından tek yönlü bilgi aktarımı enformasyon, karşılıklı bilgi alışverişi ise iletişim olarak adlandırılmaktadır. Bu bağlamda enformasyonun iletişime dönüşmesi için, dinleyen kişi veya kişilerin geribildirimde bulunması gerekmektedir (Özbey, 2009). İletişim; kısaca, kişiler (katılımcılar) arasında bilgi ve düşünce alışverişine verilen addır. Zihinde oluşturulan ve kodlanan mesaj karşıya iletir. İletişimin gerçekleşebilmesi için mesajı alan ve aynı zamanda kodu çözebilen bir başkasına ihtiyaç vardır.

Mesaj, doğru kodlanıp başarı ile iletilmiş olsa bile, karşı taraftaki o sözel dili anlamıyor veya kullanılan işaret dilini bilmiyor ise iletişim gerçekleşmemiş demektir. İyi bir iletişim için tarafların iletişim kodu, içerik ve bağlamla ilgili ortak bilgi donanımına gereksinimleri olmaktadır (Ege, 2006). İletişimin başlamasıyla birlikte ortak ilgiler oluşmakta; görüşler, düşünceler karşılıklı aktarılmakta, duygu ve düşünce paylaşımı ortaya çıkmaktadır. Ses tonu, benden duruşu, kişilerin karşılıklı konumları, jest ve mimikler ve dinleme iletişim sürecini olumlu veya olumsuz etkileyen başlıca unsurlardır (Özbey, 2009).

Başarılı ve etkili bir sosyal iletişim ve etkileşim için önemli bilişsel becerilerden birisi de dikkattir. Başkalarına dikkat edebilmek ve dikkati devam ettirebilmek için bireyin ilgisiz ve çeldirici unsurları süzmesi gereklidir (Durukan ve Türkbay, 2008).

Çocuk büyüdükçe ve geliştikçe, gelişim düzeyine uygun dil ve iletişim becerilerini kazanır ve bunu iletişim sürecine yansıtır. Yaşamın ilk yılında daha çok beden dilini kullanarak iletişim kurar, sonra tek sözcüklerle ve son olarak birçok sözcüğü bir arada kullanarak iletişim sürecindeki yerini alır (Özbey, 2009).

Dil yeteneğinin gelişimi diğer gelişim alanlarında olduğu gibi düzenli bir sıra izler. Bu gelişim süreci doğum anında çocuğun çıkardığı seslerle başlayarak diğer gelişim dönemlerini takip eder. Fakat bu gelişim, her çocuk için aynı olmamaktadır. Bazı çocukların belirgin olarak göze çarpan fiziksel ve sağlık sorunları olmadığı halde dil gelişimleri gecikebilmekte, bazı çocuklarda ise 6-7 yaşlarına kadar konuşmaya hiç rastlanmamaktadır. Konuşması ve dil gelişimi yetersiz, geciken veya hiç olmayan çocuklarda doğal olarak iletişim eksikliklerinin yanı sıra, davranışlarında, tepkilerinde ve bazı fiziksel veya zihinsel yeteneklerinde de eksiklikler görülmektedir. Çocukta normal dil gelişiminin yetersizliği ve gecikmesi ile birlikte görülen sosyal, zihinsel, davranışsal ve iletişimsel yetersizlikler veya farklılıklar bir gelişme özürlü olan “otizm”in en önemli belirtileridir (Anonim, 2010a; APA, 2000).

Otizm, duyuşsal ve sosyal ilişkilerde kısıtlılık, dilin gelişiminde gecikme ve tekrarlayıcı garip davranışlarla karakterize olan bir bozukluk olarak değerlendirilmektedir. Bunun yanında otizm, yaşamın erken dönemlerinde başlayan ve yaşam boyu süren sosyal ilişkiler, iletişim, davranış ve bilişsel gelişimde gecikme ve sapmayla belirli, nöropsikiyatrik bir bozukluk olarak kabul edilmektedir (APA, 2000; Kanne, Gerber, Quirnbach, Sparrow, Cicchetti, ve Saulnier, 2011; Randi, Newman ve Grigorenko, 2010; Top, 2009). Bununla birlikte, otistik sendrom değişik edimsel ve gelişimsel nedenlere bağlı olarak, 3 yaş öncesinde çocuklarda ortaya çıkan, sözel ve sözel olmayan iletişim, sembolik etkinlikler, oyun ve sosyal ilişki alanlarında bozukluk ve stereotipiler ile karakterize olan bir bozukluk olarak da ifade edilmektedir (Ersöz, 2006). Ayrıca otizm, erkeklerde kızlara oranla daha yaygın görülmektedir (Birkan, 2009).

Kanner'in 1943'de otizmi ilk tanımladığından bu yana birçok araştırmacı otizmdeki temel güçlüklerden birisinin sosyal iletişim olduğunu belirtmektedir (Durukan ve Türkbay, 2008). İletişim ve sosyal gelişim alanlarında bozukluğun olması otizmlili bireylerin toplumsal ilişkiler sırasında yaşadıkları güçlükler ve sapmalar, otizmin en belirgin özelliğidir. Bunun yanında otizm, anne baba ile bağ kuramama, diğer kişilere de bağlanma geliştirememesi ile kendisini göstermektedir. Genellikle otizmlili çocukların anne ve babaları çocuklarının kendilerine gereksinim duymadıklarını düşünmektedirler. Genellikle iyi huylu ve hiç ağlamayan bebekler olarak tanınırlar (Gür, 2009).

Otizmlili çocuklar, çevrelerine karşı ilgisizdir. Sosyal etkileşimi kendileri başlatmazlar ve iletişimi devam ettiremezler. Sosyal iletişime ya girmek istemezler ya da nasıl gireceklerini bilmezler. Göz teması olmaması, yaşlıları ile gelişimsel düzeylerine uygun ilişkiler geliştirememesine neden olur. Bunlar sosyal etkileşim alanındaki en önemli belirtiler olarak görülür. İlgilerini çevrelerindeki kişiler ile kendiliklerinden paylaşmazlar ve duyuşsal karşılık veremezler. Zaman içinde özellikle yüksek

fonksiyonlu otizmlilerin ilişki kurmalarında artış olmasına karşın sosyal davranışları uygun olmayan bir şekilde devam eder (Bauminger, Shulman ve Agam, 2003; Berrakçay, 2008).

Otizmliler çocukların büyük bir kısmında farklı seviyelerde zekâ geriliği görülse de, zekâ seviyeleri normal otizmliler çocuklar da vardır, ancak genel zekâ seviyeleri ne olursa olsun, otizmliler çocuklar çevrelerindeki dünyayı algılamakta ortak bir zorluk çekerler. Otizmliler çocuklar okul öncesi dönemde yaşlıları ile ilişki kurup geliştiremezler. Genellikle tek başlarına yapabilecekleri işlerle uğraşırlar. Diğer çocukların oyunlarına katılmazlar. Ayrıca cansız nesnelere geliştirdikleri bağlanma, insanlara geliştirdikleri bağlanmadan daha belirgindir (Gür, 2009).

Otizmde tanı ölçütü olarak DSM-IV-R ölçütü geliştirilmiştir. Yaygın gelişimsel bozukluklara sahip geniş bir yelpaze içinde birbirlerinden farklı özellikler gösterebilen çocukların otizm tanısı alabilmeleri için DSMIV’de (1994) sosyal etkileşimde niteliksel bozukluk, iletişimde niteliksel bozukluk ve davranış, ilgilerde kısıtlılık ve bunların tekrarlanma eğiliminde olması olarak belirtilen üç genel kategorideki 12 belirtiden en az 6’sını gösteriyor olmaları gerekmektedir (Ege, 2006). Bunlar;

- 1.Çevresindeki bireylerin farkında olmama
- 2.Göz kontağı kuramama
- 3.Arkadaşlık ilişkilerindeki yetersizlik
- 4.Neşesini, başarısını, ilginç bulduğu şeyleri içinden gelerek başkaları ile paylaşma dürtüsünden yoksun olma
- 5.Taklit davranışının hiç olmaması
- 6.Karşılıklı iletişimin olmaması
- 7.Sözel olmayan normal dışı iletişimin kurulması
- 8.Lisanı basmakalıp ve tekrarlarla kullanması veya kendine özgü bir dili olması
- 9.Konuşmada gecikme veya sınırlı sözcükler
- 10.İlgilendiği şeylerin son derece sınırlı olması
- 11.Günlük yaşamla ilgili alışkanlıkların değişimine karşı çıkmama
- 12.Çevredeki değişikliklere karşı tepki gösterme olarak kabul edilmiştir.

Otizmin nedenleri ise henüz kesin olarak bilinmemesine rağmen genetik faktörler, beyinde oluşan bir hasar veya ailelerin ya da çocukların zehirli kimyasal maddelere maruz kalmış olmaları gibi birçok nedeni olabileceğine dair çeşitli bulgular vardır. Bazı araştırmacılar otizmin nedeni olarak çevreden gelen uyarıcıların işlendiği beyin bölgelerinde fonksiyonel bozukluklar olduğunun üzerinde dururken diğer bir kısım araştırmacı ise vücuttaki kimyasal maddelerin salgılanışlarındaki dengesizliklere ilgili durumları ileri sürmektedirler. Diğer yandan genetik çalışmalar yapan araştırmacılar da problemi bu yönden açıklamaya çalışmaktadırlar. Ancak genel kanı bu problemin birden çok sebebin bir araya gelmesiyle oluştuğu şeklindedir (Birkan, 2009).

Otizmliler insanların yaklaşık %50’si dili kullanarak anlamlı bir şekilde iletişim kurmayı başaramamakta ve birçok otizmliler insanın diğer iletişim şekillerinde problemler olmaktadır (Saban ve Koçbeker, 2005). Bu bağlamda otizmliler çocukların konuşmaya başlamaları çok farklı yaşlarda gerçekleşebilmektedir. Bazı otizmliler çocuklar ilk kelimelerini 5 yaşında söylerken, bazıları konuşmaya yaşlıları ile aynı zamanda başlayıp daha sonra da susabilirler. Bazı otizmlilerin ise hiç konuşmadığı görülmüştür. Bazı otizmliler çocuklar ise konuşabildikleri halde, konuşmayı bir iletişim aracı olarak kullanmayı istemeyebilirler. Otizmliler çocukların tamamına yakını kendine özgü, “bebeksi” olarak tabir edilebilecek bir konuşma biçimi geliştirir. Genellikle zamirleri birbirine karıştırır. Bazen de karşısındakinin sözlerini tekrar ederek (ekolali) konuşmaya çalışırlar. Ayrıca otizmliler çocuklar, konuşulanları anlamada da ciddi sıkıntılar yaşayabilirler. Özellikle soyut kavramları anlamakta güçlük çekerler ve bunun sonucunda da çoğunlukla insanlarla ilişki kurmaktan kaçınılmaktadırlar (Sökmen, 2010).

Otizimli bireyler için iletişim becerilerinin geliştirilmesi en temel hedeflerdendir. Ağır otizimli özellikleri olan, çevresiyle hiç ilgilenmeyen izole otizmilere öncelikle iletişimin var olduğunu öğretmek ilk hedefdir. İletişimsel hedef ise her çocuk için, bulunduğu düzeye göre farklılaşmaktadır (Anonim, 2010b). Bazı otizimli çocuklar hiç sözel iletişim geliştiremezlerken, konuşabilen çocukların da konuşmayı belli bir amaca ve iletişime yönelik anlamlı bir iletişim aracı olarak kullanamadıkları görülmektedir. Otizimli çocukların yaklaşık yarısı 5 yaşına geldiklerinde dahi işlevsel bir dil kullanamayabilirler. Bununla birlikte pek çok otizimli, işaret dili, yazı ve resim tahtaları ve bilgisayar gibi araçlarla iletişimlerini sağlayabilirler (Ayta ve Korkmaz, 2010).

Otizimli çocukların dil ve iletişim becerilerini geliştirmede davranışçı yöntemlerin oldukça başarılı olduğu görülmektedir. Bu yöntemlerle, yapılandırılmış ortamlarda, çocuğun iletişim davranışları pekiştirilerek ve biçimlendirilerek yetişkin beklentilerine yaklaştırılmaktadır (Ege, 2006). Davranışçı müdahale, öğrenciye birçok durumda kullanılabileceği ve sosyal açıdan kabul edilebilmesi zor olan davranışlara etkili alternatifler oluşturacak becerileri uygulaması ve geliştirmesi için çoklu olarak planlanmış fırsatlar sağlayarak bu yetersizlikleri ve aşırılıkları düzeltmeye çalışır (Birkan, 2009). Otizimli çocuklara sosyal beceri öğretimi üzerine yapılan araştırmalar incelendiğinde sosyal beceri eğitiminde sosyal bilginin otizimli çocuğa doğrudan aktarılması gerektiği görülmektedir. Sosyal durum ile ilgili ne, nerede, kiminle ve nasıl sorularının cevapları otizimli çocuğa çocuğun anlayabileceği dil düzeyinde, kolay anlaşılır, açık ifadelerle ve olumlu bir anlatım tarzı ile iletilmelidir. Sosyal bilgi görsel semboller ile birleştirilmeli fakat görsel semboller açık, net, çocuğun dikkatini verilmeye çalışılan mesajdan uzaklaştırmayacak nitelikte olmalıdır (Özdemir, 2007).

Otizimli çocukların eğitimi amacıyla Uygulamalı Davranış Analizi (UDA)'nde sıkça kullanılan öğretim yaklaşımlarından biri de fırsat öğretimidir. Hart ve Risley tarafından ilk kez 1968'de tanımlanan fırsat öğretimi, bireylerin dil kullanımı ve bu becerileri genelleyebilmeleri açısından ayrık denemelerle öğretime oranla daha etkili bulunmuştur (McGee, Krantz Mason ve McClannahan, 1983; Akt. Birkan, 2009). Fırsat öğretimini, çocuğun bir konu hakkında etkileşime girmesini bekleyip sonra da daha fazla konuşmasını sağlamak amacıyla, tepkide bulunarak daha ayrıntılı konuşma kazandırma süreci olarak tanımlanmıştır. Ayrıca girişimi çocuğun başlattığı, hiç uyarın verilmediği ve ayrıca hedef davranış gerçekleştiğinde doğal pekiştirme yapıldığı için fırsat öğretimi, doğal öğretim yöntemleri arasında yer almaktadır. Bunun yanında fırsat öğretimi; (a) Çocuğun ilgisini çekecek araçların bulunduğu bir ortam hazırlama, (b) ilgisini çeken herhangi bir nesneye yönelmesini (etkileşim başlatma) bekleme, (c) daha üst düzeyde ya da konuşmaya yakın bir dil talep etmek ve (d) yöneldiği nesneyi elde etmesini izin verme aşamalarından oluşmaktadır. Bir başka nokta ise; fırsat öğretiminin otizimli çocuklarda etkili olduğuna dair birçok araştırma bulgusunun olduğudur. Bu araştırmalar, fırsat öğretiminin otizimli bireylerde, yavaş edinimle, ancak yüksek genelleme ve kalıcılıkla sonuçlandığını göstermiştir. (Birkan, 2009).

Bu yöntemleri yanında iletişim becerisini kazanamayan veya sınırlı iletişim becerisine sahip bireyler için alternatif iletişim yöntemleri geliştirilmiştir (Özbey, 2009). Sözel iletişim becerileri olmayan çocuklar için fotoğraflar, bilgisayar sistemleri gibi alternatif iletişim teknikleri geliştirilmiştir.

Bunlar şöyle sıralanabilir:

- PECS
- İşaret dili
- Resimli kartlar
- Etkinlik çizelgeleri
- Bilgisayar programları (Özbey, 2009).

Yukarıda değinilenlerden PECS (Picture Exchange Communication System) sistemi, Andrew Bondy ve Lori Frost otizmlı ve gelişimsel problemi olan çocuk ve ergenlere hızlı bir şekilde fonksiyonel iletişim becerileri kazandırmak amacıyla geliştirmiştir (Akt. Altun, 2003). PECS sisteminde çocuğa iletişim kuracağı kişiye nasıl yaklaşacağı, nasıl dikkatini çekeceği ve istediği şeyi ifade etmek ve elde etmek için resim ya da sembolü karşısındaki ile nasıl değiş tokuş yapacağı öğretilir (Özbe, 2009).

Otizmlı çocuklara sosyal beceri öğretimi üzerine yapılan araştırmalar, sosyal beceri eğitiminde sosyal bilginin otizmlı çocuğa doğrudan aktarılması gerektiğini ortaya koymuşlardır. Sosyal durum ile ilgili ne, nerede, kiminle ve nasıl sorularının cevapları otizmlı çocuğa çocuğun anlayabileceği dil düzeyinde, kolay anlaşılır, açık ifadelerle ve olumlu bir anlatım tarzı ile iletilmelidir. Sosyal bilgi görsel semboller ile birleştirilmeli fakat görsel semboller açık, net, çocuğun dikkatini verilmeye çalışılan mesajdan uzaklaştırmayacak nitelikte olmalıdır (Özdemir, 2007).

İletişimdeki bozukluk otizmlı çocuklarda belirgin ve kalıcı niteliktedir. Bu yetersizlik otizmlı çocukların sözel ve sözel olmayan iletişim becerilerini etkilemektedir. İletişimi eğitim-öğretim açısından sözel ve sözel olmayan iletişim şeklinde görebiliriz. Otizmlı çocuklar bu iki iletişimle ilgili olarak eğitim almalıdır (Keen, Sigafos ve Woodyatt, 2001; Sucuoğlu vd., 1998). Dolayısıyla otizmlı çocukların sosyal becerilerinin gelişmesi için, uygun sosyal etkileşimi başlatmayı ve diğerlerinin başlattıkları etkileşime uygun tepki vermeyi ve onlarla olumlu ilişkiler kurmayı ve sürdürmeyi öğretmek gerekmektedir (Kalyoncu, 2009).

Amaç

Otizmlı çocukların en önemli sorunlarından biri iletişim bozukluğu olduğundan bu çalışma ile özel eğitimde görev yapan öğretmenlerin otizmlı çocuklarla geçirdikleri iletişim süreci hakkındaki görüşlerinin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır:

- 1.Otizmlı çocuklarla iletişim kurmak için hangi yollar kullanılmaktadır?
- 2.Otizmlı çocuklarla hangi iletişim yolunun kullanılacağına nasıl karar verilmektedir?
- 3.Otizmlı çocuklarla iletişim kurmak için materyal kullanılmakta mıdır?
- 4.Otizmlı çocuklarla iletişim kurmada çevrenin bir etkisi var mıdır?
5. Otizmlı çocuklarla iletişim kurulmasını engelleyen etmenler var mıdır? Nelerdir?
- 6.Otizmlı çocuklarla iletişim kurulmasına yardımcı etmenler var mıdır? Nelerdir?

YÖNTEM

Bu araştırmada, nitel paradigmaya dayanan nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Nitel araştırmaların, üzerinde araştırma yapılan kişilerin sahip oldukları deneyimlerden yararlanma, duygu ve düşüncelerini anlayabilme bakımından tercih edilen bir araştırma tekniği olduğu bilinmektedir (Ekiz, 2009; Ekiz, 2013). Nitel araştırmalarda, araştırma problemine yönelik mümkün olduğunca ayrıntılı ve derinlemesine bilgi toplamaya çalışılmaktadır. Araştırmanın yöntemi ise daha çok nitel araştırmalarda tercih edilen özel durum yöntemidir. Özel durum araştırmasını birçok araştırma yönteminden ayıran yönü, eğitimin çeşitli konularını anlamada özellikle “nasıl” ve “niçin” soruları yöneltildiğinde tercih edilen bir yöntem olmasıdır (Ekiz, 2013).

Örneklem

Araştırmanın örnekleme, amaçlı örneklem çeşitlerinden uygun durum örnekleme yolu ile belirlenmiştir. Nitel araştırmalarda, örnekleme derinlemesine araştırabilmek için örneklem grubu küçük olarak belirlenir ve amaçlı örnekleme yolu izlenir (Ekiz, 2013; Tavşancıl ve Aslan, 2001).Uygun durum örnekleme ise araştırma yapılacak birey ya da grupların araştırma sürecine dahil

edilmesinin daha kolay ya da bunlara daha kolay ulaşılabilir olmasıyla ilişkilidir (Ekiz, 2013). Bu doğrultuda araştırmanın örneklemini 2009-2010 yılında Trabzon ve Samsun'da Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinde görev yapmakta olan 5 öğretmen oluşturmuştur.

Otizmlili öğrencilerin eğitimi için özel eğitim sınıf öğretmeni, rehber öğretmen veya psikolog, okul öncesi öğretmeni/çocuk gelişimi ve eğitimi öğretmeni zorunlu olarak özel özel eğitim kurumlarında bulunması gerekmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2005). Dolayısıyla katılımcılar belirlenirken; özel eğitimde her alanı temsil eden en az bir katılımcının olmasına dikkat edilmiştir. Bu durum göz önüne alınarak 1 Özel Eğitim Öğretmeni, 2 Okul Öncesi Öğretmeni, 1 Rehber Öğretmen, 1 Zihinsel Engelliler Sınıf Öğretmeni ile araştırma yürütülmüştür. Katılımcıların özellikleri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların Özellikleri

Katılımcılar	İl	Mesleki Deneyim (yıl)	Görev	Cinsiyet
Ö ₁	Trabzon	1 yıl	Okul Öncesi Öğretmeni	K
Ö ₂	Trabzon	5 yıl	Özel Eğitim Öğretmeni	K
Ö ₃	Samsun	5 yıl	Zihinsel Engelliler Sınıf Öğretmeni	E
Ö ₄	Trabzon	10 yıl	Rehber Öğretmen	K
Ö ₅	Samsun	15 yıl	Okul Öncesi Öğretmeni	K

Araştırma etiği çerçevesinde katılımcıların isimleri kullanılmamıştır. Bu nedenle katılımcı öğretmenler Ö₁, Ö₂, Ö₃, Ö₄, Ö₅, Ö₆, kodlarıyla isimlendirilmiştir.

Verilerin Toplanması

Nitel araştırma yaklaşımının benimsendiği araştırmalarda yaygın olarak kullanılan bilgi toplama teknikleri; gözlem, görüşme ve doküman incelemesidir. Bu araştırmada ise veriler yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde araştırmacı görüşme sorularını önceden hazırlar; ancak görüşme sırasında araştırılan kişilere kısmi esneklik sağlayarak oluşturulan soruların yeniden düzenlenmesine ve tartışılmasına izin verir (Ekiz, 2009).

Görüşme sorularının hazırlanması aşamasında öncelikle araştırmacı tarafından taslak sorular oluşturulmuş ve bir uzman görüşüne sunulmuştur. Uzman görüşü dikkate alınarak gerekli değişiklikler yapılmış ve son şekli verilmiş olan Görüşme Formu 6 açık uçlu sorudan oluşturulmuştur.

Katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmeler, ses kayıt cihazıyla, katılımcıların onayı alınarak kaydedilmiştir. Ortalama 15 dakika süren görüşmeler, Trabzon'da görev yapmakta olan katılımcılarla yüz yüze, Samsun'da görev yapmakta olan katılımcılarla ise telefonla gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Analizi

Görüşmelerden sonra ses kayıt cihazı ile kaydedilen veriler, metne dönüştürülmüştür. Veriler, betimsel analiz ve içerik analizi tekniği ile analiz edilmiştir. Betimsel analizde, temel alınan soru ya da konu başlık haline getirilerek, başlığa uygun verilerden doğrudan doğruya alıntılar yapılarak analizler ortaya konur (Ekiz, 2013). Bu doğrultuda daha iyi açıkladığı düşünülen ifadelerden doğrudan alıntılara yer verilmiştir. İçerik analizinde ise verilere dayalı olarak kategoriler ve kategorilere bağlı alt kategoriler oluşturulur (Ekiz, 2013). Bu doğrultuda görüşmelerden elde edilen ham veriler kodlama yapılarak, kategoriler belirlenmiştir. Veriler bu kategoriler altında sınıflandırılarak okuyucu için anlamlı hale getirilmiştir. Kodlama ve kategorileştirme işlemi tekrarlı olarak yapılmıştır. Böylece araştırmanın

problemine ve amacına bağlı kalınarak, tekrarlı ve gereksiz kodlamalar çıkarılmış, gerekli görülen kısımlarda yeni kodlamalar eklenmiştir. Verilerin analizi üç araştırmacı tarafından bağımsız bir şekilde yapılarak güvenilirlik sağlanmaya çalışılmıştır (Ekiz, 2013).

BULGULAR VE YORUM

Katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen veriler “Otizmlilerle iletişim yolları, otizmlilerle iletişim kurmada kullanılan materyaller, otizmlilerle iletişim kurmada çevrenin etkisi, otizmlilerle iletişimi olumsuz etkileyen etmenler, otizmlilerle iletişim kurulmasına yardımcı olan etmenler” olmak üzere 6 kategoride incelenmiş ve bu kategoriler tablolar halinde sunulmuştur.

Otizmlilerle Kullanılan İletişim Yolları

Otizm; sosyal ilişkiler, iletişim, davranış ve bilişsel gelişmede gecikme ve sapmayla belirli nöropsikiyatrik bir bozukluktur (Top, 2009). Otizmlilerle iletişim kurmada kullanılan materyaller, otizmlilerle iletişim kurmada çevrenin etkisi, otizmlilerle iletişimi olumsuz etkileyen etmenler, otizmlilerle iletişim kurulmasına yardımcı olan etmenler” olmak üzere 6 kategoride incelenmiş ve bu kategoriler tablolar halinde sunulmuştur.

Hiçbir otizmlilerle çocuk, otizm özellikleri yönünden birbirinin aynısı değildir (Top, 2009) Dolayısıyla otizmlilerle çocuklarla kullanılacak belirli bir iletişim yolunun bulunmadığı ve her otizmlilerle çocuğa göre kullanılacak iletişim yolunun farklılık gösterdiği ifade edilmiştir. Bu düşünce paralelinde olan katılımcı görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

Otizmlilerle çocuklarla genelde her çocuğun bireysel özelliklerine göre hareket ediyoruz, her çocuk için bir yöntemle çıkamıyoruz yola. Her çocuğun bireysel farklılığı neyse biz de ona göre iletişim kurmaya çalışıyoruz. Bize ipucu veren genelde çocuğun kendisi ve her çocukla iletişimimiz farklı oluyor (Ö₂).

Her çocuk kendi içinde özel, dolayısıyla her çocuğa hitap etme şekli de ona göre değişiyor. Her çocuğun kendine göre alabileceği bir yöntem var (Ö₄).

Otizmlilerle çocuklarla kurulan iletişim yolları çocuğun özelliklerine göre değişmektedir. Görüşmelerden elde edilen verilere göre otizmlilerle çocuklarla iletişim kurmak için tercih edilen yollar tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: Otizmlilerle Çocuklarla Kullanılan İletişim Yolları

İletişim Yolları	Ö ₁	Ö ₂	Ö ₃	Ö ₄	Ö ₅
Tensel Temas ile		√		√	√
Materyallerle	√			√	
Sözel iletişimle		√		√	
Göz teması ile			√	√	
İşaret dili ile		√			
Görsel uyarıcılarla		√		√	
İşitsel uyarıcılarla		√		√	
Çocuk şarkıları ile	√				
Dikkat çekmeye çalışarak					√

Tablo 2 incelendiğinde otizmlilerle çocuklarla iletişim kurmak için tercih edilen yollar arasında tensel temas, materyaller, işaret dili, sözel iletişim, göz teması, görsel uyarıcılar, işitsel uyarıcılar, çocuk şarkıları bulunmaktadır. Katılımcıların tercih ettikleri iletişim yolları ile ilgili görüşlerden bazıları aşağıda verilmiştir:

Otizimli çocuklarla ben mutlaka tensel temas yapılmasını öngörüyorum. Yani onların ellerini tutmak ya da parmak uçlarıyla oynamak gibi. Parmak uçlarının beyinde bir yolu var. Bu yüzden genelde mutlaka bir dokunurum (Ö₃).

Otizimli çocukların dikkatleri dağınık olduğu için göz teması kurmaya özen gösteriyorum (Ö₃).

Otizim deyince aklımıza gelebilecek problem iletişimdeki, sosyal yöndeki bozukluklar, eksiklikler. Dolayısıyla iletişimin ana merkezi neresi? Gözü. Burada da en büyük problem ne? Göz iletişimin olmaması ya da çok kısa süreli olması. O yüzden kullanabileceğin en önemli aracım dil oluyor, dilimi çok iyi kullanmak zorundayım. Sesimdeki tonlamamı, yumuşaklığı ve vereceğim komutları çocuğun dikkatini çekebilmek için çok iyi kullanmam gerekiyor (Ö₃).

Dolayısıyla otizimli çocuklarla kullanılan iletişim yolları otizimli çocukların özelliklerine göre değiştiği görülmektedir.

Otizimli Çocuklarla Kullanılacak İletişim Yolunu Belirleyen Etmenler

Görüşmelerden elde edilen verilere göre otizimli çocuklarla kullanılacak iletişim yolunun belirleyicileri bulunmaktadır. Bu belirleyiciler tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3: Otizimli Çocuklarla Kullanılacak İletişim Yolunu Belirleyen Etmenler

İletişim Yolunu Belirleyen Etmenler	Ö ₁	Ö ₂	Ö ₃	Ö ₄	Ö ₅
Otizimli bireyin tepkisi		√			√
Aileden alınan bilgiler			√		
Bireysel farklılıklar		√			
Gözlem sonuçları		√	√		
Otizimli bireyin ilgisi	√				
Teorik bilgiler ile deneyimlerin bileşkesi				√	
Deneme yanılma yolu ile elde edilen sonuçlar	√	√			√
Serbest bırakarak		√	√		
Yakın mesafede durarak				√	

Otizimli çocuklarla kullanılacak iletişim yolunun belirleyicileri olarak; otizimli çocukların tepkisi, aileden alınan bilgiler, bireysel farklılıklar, gözlem sonuçları, bireylerin ilgisi, teorik bilgiler ile deneyimlerin bileşkesi ve deneme yanılma yolu ile elde edilen sonuçlar sayılabilir. Ayrıca otizimli çocuğun dikkatini çekmeye çalışmak, çocuğa yakın mesafede durmak ve serbest ortamda bırakarak doğal ortamına girebilmeyi beklemek iletişim yolunu belirlemede önem taşımaktadır:

Çocukla önce iletişime geçmeye çalışıyoruz. Onun verdiği tepki çok önemli eğer iletişim kurabiliyorsak devam ediyoruz. Konuşamayan, çok değişik tepkili otizmlilerimiz var, hep gülen var, hep ağlayan var, sürekli saldıran var. Bunların özellikleri bize hangi iletişim yolunu kullanacağımızı gösteriyor. Örneğin her sabah “merhaba” diyorsunuz bakıyorsunuz, eğer dönüt alabiliyorsanız devam ediyorsunuz, dönüt alamıyorsanız zaten yanlış yolda olduğunuzu düşünüp yöntemi değiştiriyorsunuz (Ö₂).

Öncelikle öğrencimle ilgili ailesinden detaylı bir bilgi alıyorum. Burada zaten öncelikli olan ailenin bana verdiği bilgiler. Çocukla baş başa kaldıktan sonra çocuğun önce neler yapabildiğine bakarım. Otizimli çocuk zaten sağı solu kurcalayacaktır. Konuşamayacağı için sana sormayacaktır. Burada yapmamız gereken en önemli şey zaten gözlem yapmak, gözlem yaptıktan sonra kendimize göre bir plan program hazırlamak. Benim yaptığım şey şu; aileden bilgileri aldıktan sonra çocuğu ortamda serbest bırakırım acaba beni ortamına nasıl alır, ortak iletişim nasıl kurabilirim? diye gözlem yaparım (Ö₃).

Çocukları ilk önce gözlemliyoruz, gözlemledikten sonra çocukları kendi hallerine bırakıyoruz ve gözlemliyoruz. Onların bize vermiş olduğu davranışlardan yola çıkarak, kendi ilkelerimizle beraber yöntemimizi kendimiz oluşturuyoruz (Ö₂).

Otizmlilerle iletişim kurulacak iletişim yolunun belirleyicileri yine çocuğun özellikleri ile ilgilidir. Burada önemli olan çocuğun iletişim kurulmasına imkân verecek özelliğin ortaya çıkarılması olduğu söylenebilir.

Otizmlilerle İletişim Sürecinde Kullanılan Materyaller

Otizmlilerle iletişim sürecinde materyallerden destek alındığı katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. İfade edilen Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4: Otizmlilerle İletişim Sürecinde Kullanılan Materyaller

Materyaller	Ö ₁	Ö ₂	Ö ₃	Ö ₄	Ö ₅
Resimli kartlar	√		√		√
Görsel materyaller	√	√		√	
İşitsel materyaller	√	√			
Birden fazla duyuya hitap eden materyaller				√	
İlgi çeken her şey		√		√	

Resimli kartlar, görsel-ışitsel materyaller, birden fazla duyuya hitap eden materyaller otizmlilerle çocuklarla iletişim kurmak için kullanılan materyaller olarak belirtilmiştir. Daha genel bir ifade ile otizmlilerle çocukların ilgisini çekebilecek her şeyin iletişim materyali olarak kullanılacağı ifade edilmiştir. Katılımcılardan bazılarının görüşleri aşağıdaki gibidir:

Otizmlilerle çocuklarla iletişimde görsel-ışitsel uyarıcılar aracılığıyla özellikle el çırpma, dikkat çekecek oyuncaklarla, ışıklı ve sesli materyaller, çocuk şarkıları, aklına gelebilecek her türlü şeyi kullanıyoruz. Bireysel farklılıklar dikkate alındığı zaman verilen tepkiler farklı olduğu için her yolu deniyoruz (Ö₂).

Genellikle materyallerden görsel ve dokunsalları kullanıyorum. Teknoloji o kadar ilerledi ki elini çilek resminin üstüne sürüyorsun çileğin kokusunu alıyorsun. Aynı anda göze hitap etti, dokundum elime hitap etti, kokladım burnuma hitap etti. Zaten beş duyuya çalışmak gerekiyor beş duyuya birlikte yapılan iletişim daha başarılı oluyor (Ö₄).

İletişim sürecinde otizmlilerle çocuğun iletişim kurulmasına imkân veren özelliğinin belirlenmesinin ardından çocuğu iletişime geçirecek materyalin belirlenmesi ve bu materyalin işlevsel bir şekilde kullanılmasının önemli olduğu anlaşılmaktadır.

Otizmlilerle Çocukların İletişim Sürecine Çevrenin Etkisi

Görüşmelerden elde edilen verilere göre otizmlilerle çocuklarla kurulan iletişim üzerinde çevrenin olumlu ve olumsuz etkilerinin olduğu görülmektedir. Katılımcıların görüşleri tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5: Otizmlilerle Çocuklarla İletişim Kurmada Çevrenin Etkisi

Çevrenin İletişime Etkisi	Ö ₁	Ö ₂	Ö ₃	Ö ₄	Ö ₅
Olumsuz etkiliyor	√	√	√	√	√
Olumlu etkiliyor	√			√	
Kalabalık ortamda iletişimi engelliyor					√
Saldırgan davranışlara sebep olabiliyor					√
Sosyalleşmeyi sağlıyor				√	

Tablo 5 incelendiğinde otizmlilerle çocuğun bulunduğu ortamın kalabalık olması iletişimi engelleyebilmekte ve otizmlilerle çocuğun saldırgan davranışlarda bulunmasına neden olabilmektedir. Çevrenin olumlu etkilerinden biri ise otizmlilerle çocuğun sosyalleşmesine yardımcı olmasıdır. Katılımcı görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

Genelde dikkatleri dağınık olduğu için çevre onları olumsuz etkiliyor. Bireysel çalışmalarda daha faydalı oluyoruz. Mesela çoğunlukla grubun içinde ona ulaşamıyorum ama bireysel odada direkt olarak istediğimiz iletişimi kurabiliyoruz. Yani grup içinde ben kendime dikkati toplayamıyorum. İletişim için bireysel olması ve dikkat dağıtmayacak kadar obje bulunması önemlidir. Bir otizmlilerle çocuğumuz dışarıda farklı davranabiliyor ve yanında başkaları olduğu zaman saldırgan davranışlar sergileyebiliyor. Normalde sakin bir çocuk ama kalabalıktan, sesten -mesela televizyonun yüksek seste açılmasından- çevreye karşı bakışları değişebiliyor ve biraz da saldırgan davranışlar sergileyebiliyor (Ö₅).

Sınıf ortamı otizmlilerle çocuklar için dikkat dağıtan objelerden arındırılmış olmalı. Hatta otizmlilerle çocukla çalışırken amaç neyse o amaca yönelik materyal ile öğretmen ve öğrencinin baş başa olması yeterli diye düşünüyorum. Çünkü otizmlilerle çocukları diğer çocuklardan ayıran özelliklerden birisi çevreye karşı takıntılarının olabilmesidir (Ö₂).

Otizmliler zaten yaşam boyu yetişkin desteğine ihtiyaç duyan bir grup. Yani bu toplumun çocuğu bu, o toplum olmadan sosyalleşemez, çevre olmadan sosyalleşemez, o çevre olmadan normalleri yaşayamaz. Hele de bazen öyle olur ki en deneyimli en iyi uzmanın veremediğini çocuklar birbirine verir. Kendi içlerinde iletişimi daha rahat sağlayabilirler. Onun için çevreyi de şartları da en uygun hale getirmek lazım (Ö₄).

Otizmlilerle çocuklarla sağlıklı bir iletişim kurulabilmesi için çevrenin sade, dikkat dağıtıcı objelerden arındırılmış olmasının ve ortamda sadece amaca yönelik materyal bulunmasının önemli olduğu görülmektedir.

Otizmlilerle Çocuklarla İletişimi Olumsuz Etkileyen Etmenler

Görüşmelerden elde edilen verilere göre bazı etmenler otizmlilerle çocuklarla iletişimi olumsuz etkilemektedir. Otizmlilerle iletişimi olumsuz etkileyen etmenler tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6: Otizmlilerle Çocuklarla İletişimi Olumsuz Etkileyen Etmenler

İletişimi Olumsuz Etkileyen Etmenler	Ö ₁	Ö ₂	Ö ₃	Ö ₄	Ö ₅
Aile			√	√	√
Çevre	√				√
Bireysel özellikleri		√			

Otizmlilerle iletişimi olumsuz etkileyen etmenler; aile, çevre ve bireysel özellikler olarak ifade edilmiştir. Katılımcılardan bazılarının bu noktadaki görüşleri şu şekildedir:

Aile iletişimi olumsuz etkileyebiliyor. Çünkü benim kurduğum iletişimi ya da yaptığım dersi bir çalışma olarak görmüyor. Pecs sistemi kullanıyorum şuan, çocukla eşleştirme kartları ile çalışıyorum ama ailesi bunu ders olarak görmediği için ekstra olarak onu oksijen tedavisine götürüyor, dil terapistine götürüyor. Benden onların uygulamış olduğu yöntemleri istiyor, ben bunları yapamam. Çünkü onlar benim uzmanlık alanım değil. Bu doğrultuda benim yaptıklarımı bir ders veya bir çalışma görmediği için ailesiyle iletişim sorunu yaşıyoruz bu da direkt çocuğa yansıyor (Ö₃).

Dış etkenlerden uzak, daha doğrusu uyaranlardan uzak bir ortamda yapılan iletişim daha sağlıklıdır. Uyaranların bol olduğu bir yerde çocukla iletişim kurmaya çalış, konuşmaya çalış ya da eğitime yönelik hizmet vermeye çalış bölünürsün. Zaten dikkat ve konsantrasyon bozukluğu var, çok çabuk dağılabilen bir grup, sen zaten onu o kadar zor topluyorsun ki onun üzerine bir de farklı uyaranlar eklendiğinde tekrar başa

dönüyorsun. Bu sefer ne olacak başa dönmeyi bırak başa dönmek de mümkün olmayabiliyor. Agresifleşebiliyor (Ö₄).

Otizmin en önemli belirtilerinden olan iletişim bozukluğu, otizmlilerle çocuklarla iletişim kurulmasını engelleyen en önemli etmendir. Otizmlilerle çocuğa sahip anne ve babaların, çocukların durumunu kabullenmemeleri çocukla iletişim kurulmasını engellemektedir. Bunun nedeni ise otizmlilerle çocukların eğitiminde aile faktörünün çok etkili olmasıdır (Keçeli, 2008).

Otizmlilerle çocuklarla iletişimi engelleyen çevresel etmenlerin velilerin gerçekçi olmayan beklentileri ve çevredeki dikkat dağıtıcı uyaranlar olduğu üzerinde durulmuştur.

Otizmlilerle Çocuklarla İletişim Kurulmasına Yardımcı Olan Etmenler

Katılımcılar tarafından ifade edilen otizmlilerle çocuklarla iletişim kurulmasına yardımcı olan etmenler tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7: Otizmlilerle Çocuklarla İletişim Kurulmasına Yardımcı Olan Etmenler

İletişime Yardımcı Olan Etmenler	Ö ₁	Ö ₂	Ö ₃	Ö ₄	Ö ₅
Çocuğun anlık durumu		√			√
İlgi çeken objeler	√				
Materyaller	√		√	√	
Pekiştireçler			√		

Tablo 7 incelendiğinde materyaller, pekiştireçler, ilgi çeken objeler ve çocuğun anlık durumu iletişime yardımcı olan etmenler olduğu görülmektedir. Otizmlilerle çocukların iletişiminde yardımcı olan etmenlerle ilgili katılımcı görüşlerinden bazıları şunlardır:

Çocuk kendi iletişime geçebilecekse öğretmenin çok da etkisi yok, önemli olan çocuğun kendisinin hazır olması. Önemli olan öğretmenden çok çocuğun kendisinin hazır olması bence (Ö₂).

Kullandığım materyaller ve pekiştireçler iletişime yardımcı oluyor (Ö₃).

Genelde somut materyaller ve çocuğun ilgisini çekecek her şey olabilir (Ö₁).

Otizmlilerle çocuğun iletişime hazır olmasının yanı sıra çeşitli materyaller, pekiştireçler ve ilgi çeken objelerin de etkili olduğu vurgulanmaktadır.

SONUÇ

Otizmlilerle çocukların yaşam boyu yetişkin yardımına ihtiyaç duyduğu, fakat en önemli sorunlarının iletişim kuramamaları olduğu görülmüştür. Otizmlilerle çocuğa sahip ebeveynlerin çocukları ile iletişim kuramamaları hem otizmlilerle çocuk hem de ebeveynler açısından olumsuz bir durumdur. Dolayısıyla otizmlilerle çocuklarla iletişim kurabilmek için çeşitli yöntemler denenmektedir.

Otizmlilerle çocuklarla iletişim kurabilmek için tercih edilen yöntemler otizmlilerle çocuğun özelliklerine göre değişmekte ve kullanılacak yöntemi otizmlilerle çocuğun özellikleri belirlemektedir.

Otizmlilerle çocuklarla iletişim kurmak için tensel temas, çocuk şarkıları, materyaller, dikkat çekici objeler, işaret dili, sözel iletişim tercih edilmektedir.

Otizmlilerle çocuklarla kullanılacak iletişim yolunu belirlemek için öncelikle aileden çocuk hakkında detaylı bilgi alınmakta daha sonra otizmlilerle çocuklar ortamda serbest bırakılarak tanınmaya çalışılmakta ve böylece kullanılacak iletişim yoluna karar verilmektedir. Karar verilen iletişim yolu denenerek otizmlilerle çocuktan gelen tepkiye göre devam edilmekte ya da yöntem değiştirilmektedir.

Çevre, otizmlilerle kurulan iletişimi olumlu ve olumsuz etkilemekte, çevrenin, otizmlilerle kurulan iletişimi olumlu etkilediği sonucuna varılmıştır.

Toplumda otizm hakkında bilgi eksikliği olduğu ve bu bilgi eksikliğinin otizmlilerle kurulan iletişimi engellediği sonucuna ulaşılmıştır. Oysa otizmlilerle kurulan iletişim becerilerini kazanabilmeleri için akranları ile aynı ortamı paylaşması gerekmektedir.

Otizmlilerle kurulan iletişimi kolaylaştıran unsur olarak ilgi çeken işlevsel özellikteki materyaller olduğu ifade edilmiştir.

ÖNERİLER

Otizmlilerle kurulacak iletişim yolu otizmlilerle kurulan iletişimi olumlu etkilemekte ve her çocuk için geçerli olabilecek bir iletişim yolu bulunmamaktadır. Dolayısıyla otizmlilerle iletişim kurabilmek için her çocuk çok iyi tanınmalı ve bu doğrultuda hareket edilmelidir. Otizmlilerle iletişim kurabilmek için;

- Aileden detaylı bilgi alınmalıdır.
- Otizmlilerle kurulan ortamda serbest bırakılarak gözlemlenmelidir.
- Gözlemler sonucunda bir iletişim yoluna karar verilmelidir.
- Karar verilen iletişim yolu denenerek otizmlilerle kurulan tepkisine göre devam edilmeli ya da yöntem değiştirilmelidir.
- Otizmlilerle kurulan iletişim kurmak için sade, dikkat dağınık objelerden arındırılmış ortamlar tercih edilmelidir.
- Sözel iletişim yolu tercih edilen otizmlilerle bireylerle kısa ve net ifadeler kullanılmalıdır.
- Toplum otizm hakkında bilgilendirilmeli, otizmlilerle kurulan iletişim toplum tarafından kabullenerek sosyalleşmesine yardımcı olunmalıdır.
- Bu ve benzeri araştırmalar, hem nitel hem de nicel araştırma yaklaşımlarının birlikte kullanılması yoluyla farklı illerde de yürütülerek bu konuda ülkemizi temsil edici veriler toplanması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Altun, E. (2003). Genetik Faktörler ve Otizm, Türkiye 29 Mayıs 2010' da www.todev.org adresinden alınmıştır.
- Anonim, (2010a). Autism Society of America, 28 Mayıs 2010'da [http:// www. Autism society .org autism](http://www.AutismSociety.org/autism) adresinden alınmıştır.
- Anonim, (2010b). Çocukların Eğitiminde Teach Yaklaşımı, 30 Mayıs 2010' da [http:// www. rehabilitasyon .com](http://www.rehabilitasyon.com) adresinden alınmıştır.
- APA (American Psychiatric Association), (2000). Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Text Revision (4th ed.), Washington, DC: American Psychiatric Association.
- Ayta, S. ve Korkmaz, B. (2010). Otizm Ve Nörolojik Yönleri, www.noroloji.org.tr 01.06.2010 tarihinde indirilmiştir.
- Bauminger, N., Shulman, C. ve Agam, G. (2003). Peer Interaction and Loneliness in High-Functioning Children with Autism, *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 33, (5), 489 – 507.
- Berrakçay, O. (2008). Müziğin Bir Yaygın Gelişimsel Bozukluk Tipi Olan Otizmde Ortaya Çıkan Problemli Davranışlar Üzerindeki Etkisi: Ritim Uygulaması Çerçevesinde 4 Örnek Olay, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Müzikbilimleri Anabilim Dalı, İzmir.
- Birkan, B. (2009). Otizmi Olan Çocuklar ve Eğitimi, G. Akçamete (Ed.), Genel Eğitim Okullarında Özel Gereksinimi Olan Öğrenciler ve Özel Eğitim, Ankara: Kök Yayıncılık.
- Durukan, İ. ve Türkbay, T. (2008). Otizmde Ortak Dikkat Becerileri: Gözden Geçirme, *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 15 (2), 117 - 126.
- Ege, P. (2006). Farklı Engel Gruplarının İletişim Özellikleri ve Öğretmenlere Öneriler, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 7 (2), 1 - 23.
- Ekiz, D. (2009). *Eğitimde Araştırma Yöntem ve Metodlarına Giriş*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ekiz, D. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, (3. Baskı), Ankara: Anı Yayıncılık

Ersöz, Ü. A. (2006). *Sanat Eğitiminin Otizmliler Çocukların Duyusal Problemleri Üzerine Etkisinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Sanat Dalı, Edirne.

Gür, M. (2009). Otizm: Başka Bir Dünya Başka Bir Kültür, 31 Mayıs 2010'da <http://www.ozelegitimsitesi.com> adresinden alınmıştır.

Kalyoncu, M. (2009). *Karşılıklı Yoğunlaştırılmış Etkileşim Yönteminin Otizmliler Çocuklarda İletişim Becerilerinin Gelişimine Etkisinin Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Kanne, S. M., Gerber, A. J., Quirnbach, L. M., Sparrow, S. S., Cicchetti, D. V. ve Saulnier, C. A. (2011). The Role of Adaptive Behavior in Autism Spectrum Disorders: Implications for Functional Outcome, *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 41, 1007 - 1018.

Keçeli, B. (2008). Akademik Başarının Arttırılmasında Aile Katılımı, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 9 (1), 69-83.

Keen, D., Sigafoos, J. ve Woodyatt, G. (2001). Replacing Prelinguistic Behaviors with Functional Communication, *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 31, (4), 385- 398.

MEB, (2005). Milli Eğitim Bakanlığı Özel, Özel Eğitim Kursları Yönetmeliği, Resmi Gazete, (s.25883).

Özbey, Ç. (2009). *İletişim Becerilerinin Öğretimi*, İstanbul: Ya-Pa Yayınları.

Özdemir, S. (2007). Sosyal Öyküler: Otistik Çocuklara Yönelik Bir Sağaltım, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 8 (2), 49 – 62.

Randi, J., Newman, T. ve Grigorenko, E. L. (2010). Teaching Children with Autism to Read for Meaning: Challenges and Possibilities, *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 40, 890–902.

Saban, A. ve Koçbeker, B. N. (2005). *Otistik Bir Çocuğun Yabancı Dil Öğrenimine İlişkin Örnek Olay İncelemesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Konya.

Sökmen, N. (2010). Otizm, *Eğitimde Yansımalar*, 20 (27), 24 – 27.

Sucuoğlu, B., Akıncı, A., Gümüüşcü, Ş. ve Pişkin, Ü. (1998). Otistik Çocuklar ve Eğitimleri, 01 Haziran 2010' da <http://www.ozelegitimsitesi.com> adresinden alınmıştır.

Top, Ü.F. (2009). Otistik Çocuğa Sahip Ailelerin Yaşadıkları Sorunlar ile Ruhsal Durumlarının Değerlendirilmesi: Niteliksel Araştırma, *Çocuk Dergisi*, 9 (1), 34 - 42.

Extended Abstract

Purpose and Significance: One of the important cognitive skills is concentration in order to create successful and effective social communication. Language development during childhood is followed by a regular order as well as other development areas. The process of development starts the sounds produced by a child's birth followed by other developmental phases. However, this development does not follow the same way for each child. Speech and language development with inadequate or delayed in children as well as the lack of communication and deficiencies are observed on behavior, reactions, and some physical and mental abilities. Speech and language development with inadequate or delayed in the children as well as other areas such as social, mental, behavioral, and communicative development impairments or differences are the most important symptoms of "autism". With all this in mind, the purpose of this study is to find out the views of special education teachers about communication strategies to the children with autism.

Method: In this study, a qualitative research approach was adapted in which a case study method was used. Purposive sampling technique was selected as a sample group. The participants of the study composed of 5 teachers who were working at the centre of special education and rehabilitation in the cities of Trabzon and Samsun. The data were collected through a semi-structured interview form which included 6 open ended questions. The data were processed by content and descriptive analysis techniques. The results were interpreted in relation to the available literature. The citations of the data were provided by means of phases, sentences, paragraphs and tables.

Results: Communication strategies to the children with autism are sensual contact, children's songs, materials, eye-catching objects, verbal communication and sign language. However, the preferred communication strategies vary according to the characteristics of the children with autism. Furthermore, in order to determine communication strategies, detailed information is taken from parents, and then the children with autism try to be recognized. Communication strategies continue or change according to the response to the children with autism. Environment has positive and negative effect on communication to the children with autism. Thus, environment should be organized

according to the characteristics of the children with autism. Simple environment positively affects the communication to the children with autism. There seems to be lack of information about autism in the community as general, and thus this prevents the socialization of children with autism.

Discussion and Conclusions: The ways of communication to the children with autism vary according to the characteristics of the children, and so there is not always only one way of communication that may be applicable for every child. Therefore, to communicate to the children with autism, every child has to be recognized individually and effectively. In order to communicate to the children with autism:

- Detailed information about the children with autism should be taken from families.
- The children with autism should be observed when they are in a released environment.
- As a result of making observations on the children with autism, an effective communication path has to be preferred.
- According to the reactions of the children with autism, the selected communication strategies should be continued or modified in relation to the needs.
- To communicate to the children with autism, simple and convenient environments without having distractive objects should be preferred.
- The selected way of verbal communication to the children with autism should be short and has clear statements.
- The community should be informed and provided ways of how to help the children with autism in order to socialize them.